

MESTERSÉGESEN LÉTREHOZOTT TERÜLETI EGYSÉG – REGIONÁLIS IDENTITÁS(?) BURGENLAND PÉLDÁJA

(Artificially Created Territorial Unity – Regional Identity [?]
the Example of Burgenland)

PALKÓ KATALIN

Kulcsszavak:

régió identitás Burgenland

Napjainkban a regionalizálódást elősegítő tényezők közé az eddig hangsúlyosként szereplőkön (pl. régió elhelyezkedése, gazdasági potenciálja, az ország társadalmi, közigazgatási felépítése, a regionális érdekartikuláció stb.) túl mind inkább „felzárkózik” a területi identitás, valamint a társadalmi és kulturális bedgyazottság kutatása. A tanulmány Burgenland példáján keresztül vizsgálja, hogy szerves fejlődés, valamint közös történelmi és kulturális gyökerek hiányában lehetséges-e, s ha igen, milyen időhorizonton a regionális identitás kialakulása.

Általánosságban elmondható, hogy ott, ahol a régiók valamilyen fokú (pl. politikai, önkormányzati) önállóságot élveznek, a lakosságnak vagy legalább a politikai elitnek kialakul bizonyos mértékű regionális identitása. És fordítva: ahhoz, hogy egy térség társadalmi és politikai értelemben (is) régióvá váljon, a regionális identitás is fontos „kellék”. Az identitás létrehozása vagy reprodukciója mára fontos kérdéssé vált. A helyi azonosságtudat majd’ mindenütt jelen van, megtestesítve a személyes viszonyokat és a kötődéseket. A (nagyobb) területekhez való kötődés azonban más, hiszen a méretek miatt a kapcsolatok lazábbak és inkább közvetítőkön át hatnak, úm. a média, az intézményrendszer vagy a politikusok, illetve a történelmi tradíciókban gyökereznek. Míg a régió mint intézmény viszonylag „egyszerűen”, egyetlen politikai aktussal létrehozható, a regionális identitás nem alakul ki azonnal, hanem egy – hosszú periódust átölelő – fejlődés része; és szükségszerűen megköveteli a társadalom intézményi szintjének változását.

Jelen tanulmány Ausztria egy különleges tartományát, Burgenlandot veszi górcső alá, azt vizsgálva, hogy a közel kilencven éves, mesterségesen, politikai akarattal létrehozott területi egységben kialakul(hat)ot-e – közös történelmi és kulturális gyökerek hiányában – az ún. Landesbewusstsein, az önazonosság-tudat¹. Tesszük ezt mindazért, hogy közelebb kerüljek annak a kérdésnek a megválaszolásához, lehetséges-e nálunk egyáltalán, s ha igen, milyen időhorizonton, a jelenleg szinte semmilyen kohéziós erővel nem rendelkező, csak fejlesztési és tervezési-statisztikai funkciókat betöltő régiókban az identitás kialakulása.

Az osztrák tartományok rendkívül sokszínűek, fejlődésük mind a természeti adottságok, mind a politikai és historikus hatások által befolyásolt; a hagyományok

és a történelmi kontinuitás tekintetében a belső „választóvonalak” időnként erősebb határként² működnek, mint a külsők. A legkeletibb, területét tekintve a harmadik, lakosság száma alapján pedig a legkisebb szövetségi tartományra, Burgenlandra mindezek fokozottan is érvényesek; történelmileg és földrajzilag is egy nagyon speciális egységet ismerhetünk meg benne:

- Változatos éghajlati és domborzati viszonyok: az alföldtől a hegyekig (Alpok), a kontinentálistól a mediterrán klímáig – mindez egy tartományon belül.
- Mesterségesen létrejött egység, amely az ország egyetlen területi növekménye az I. világháború óta.
- Folytonos határőrvidék-szerep: katonai át-, felvonulási terület, menekültek első állomása, élet a Vasfüggöny mellett.
- Városhiányos településszerkezet („Land der Dörfer”).
- Kereskedelmi utak színtere, pl. Borostyánkőút.
- Etnikai (magyarok, horvátok, szlovének) és vallási sokszínűség.
- Speciális természeti adottságként számos termál- és gyógyfürdővel rendelkezik.
- Relatív elmaradottsága miatt az egyetlen, hátrányos helyzetűként uniós támogatásban részesülő területi egység egészen 2006-ig, a jelenlegi költségvetési ciklusban (2007–13) pedig az 1. célkitűzés alapján jut fejlesztési forráshoz.

Létrejöttének körülményei és az identitás kapcsolata

Sok burgenlandiban az a téves kép él, hogy lakhelyük mindig is Ausztriához tartozott, ráadásul a neve is komoly múltat sejtet, arra utalhat, hogy területén számos vár és kastély található (*Ernst* 1987; *Éger* 1994; *Schlag* 2001). Története valóban hosszú időkre nyúlik vissza, de nem mint egységes területé³, hiszen egészen az első nagy világégés befejeztéig soha nem olvadt össze egyetlen integráns egésszé (*Tóth* 2007). Ekkor az új tartományt három, külön-külön nagy hagyományú nyugat-magyarországi vármegye elcsatolt részei alkották, mindegyikük német elnevezésében a „burg” (Wiesenburg [Moson], Ödenburg [Sopron] és Eisenburg [Vas]) szóval; ez szolgáltatta az ötletet a névadáshoz. A három vármegyeteredék új közigazgatási egységbe való szervezése⁴ pedig – a kézenfekvőbbnek tűnő hozzácsatolás helyett – Alsó-Ausztria és Stájerország sok évszázados hagyományában, az erős tartományi különállás elvében keresendő.

Históriája a Saint Germain-i béke⁵ ratifikálásával vette kezdetét: hivatalosan Ausztria részévé vált – elvben; a folyamat ténylegesen csak 1921 novemberének végén fejeződött be. A köztes időszakban kikiáltották – a rövid életű – Heizenlandot, az 1920-as évet a két kormány – eredménytelenül – végigtárgyalta, szabadsapatok vonultak be a vitatott területre, a Prónay-féle militarista alakulatok létrehozták a Lajta Bánságot, és „végül” Sopronban népszavazást tartottak. A *burgenlandi identitás kialakulása* meglehetősen sajátos, hiszen a tartomány létezését megkérdőjelező két tényezőre adott „válasznak” tekinthető, azok kivédésének eszközeként

szolgált: egyrészt a volt anyanemzet, másrészt a területének feldarabolására született tervek ellenpontjaként jött létre. A felosztással kapcsolatos elképzeléseknek teret engedett az a tény, hogy a természetes központ, Sopron elvesztésével sokak számára kérdésessé vált a gazdaság életképessége – ez a fajta megoldás véget vethetne a centrum nélküli és fejletlen infrastruktúrájú országrész nehézségeinek, egyben csökkenthetné az új kormányzás okozta széles körű népszerűtlenséget is. A volt elit tagjai magánkapcsolataik kiterjedt hálózatát használták a határ mellett élők befolyásolására (a Magyarországgal szembeni hazafias érzés fenntartására és az osztrák kormányzás kritizálására). Ez a jelenség szintén félelmet ébresztett az új kormányzatban⁶.

Ausztria közigazgatási berendezkedése ideális volt a kollektív identitás kifejezésére. A új szövetségi egységet is felruházták születésekor az önállóság minden kellékével: tartományi kormány, alkotmány, tartományi gyűlés, illetve az ezekkel járó szimbólumok (himnusz, zászló, címerek; lásd alább). Az öntudat táplálását szolgáló intézményrendszert a korona egykori területeinek elvárásaival és szokásaival összhangban vezették be. Mindemellett a tartomány különleges helyzete⁷ és történelme ösztönözte a politikai elitet a regionális építkezésre. Azon állítás ellensúlyozására, miszerint egy esetleges Anschluss-szal Burgenland ismét Magyarország részévé válna, a politikai vezetés – félretéve a köztük lévő sokszor erős ellentéteket – megpróbált valamiféle tartományi öntudatot (*Landesbewusstsein*) kialakítani. A regionalizmus „eszméjének” elfogadását az is erősítette bennük, hogy a központi hatalom is népszerűtlen volt. A közvélekedés szerint ugyanis a kormány nem tett meg mindent az új államrész fejlesztéséért, illetve hiányolták az infrastrukturális beruházásokat, annak ellenére, hogy az oktatási, az egészségügyi rendszerbe és a turisztikai infrastruktúrába tetemes központi forrás áramlott. A gazdasági és kulturális nehézségekre, illetve a közigazgatási réteg hiányára⁸ tekintettel ez különösen nagy kihívást jelentett, az első években erősen korlátozva a közösségi identitás létrejöttét. Egy prominens burgenlandi öslakos megfogalmazásában: „a közigazgatásban csak e földről származó és itt felcseperedő emberek vehetnek részt, akiknek van érzékük és fülük különleges körülményeink megértésére, mi az önállóságot nem pusztá formalitásnak tekintjük, hanem [...] nagy jelentőséget tulajdonítunk neki.” (*Haslinger* 2000, 74).

Burgenland különleges regionális identitásának kialakításában az etnicitáson és a történelmi előzményeken alapuló kontinuitás és diszkontinuitás egyidejű jelenléte is szerepet játszott. Ennek egyik legszemléletesebb példája a regionális címerek vitája. Szakértői vélemények eltanácsolták a helyi vezetést a hajdani magyar címerek használatától (diszkontinuitás). Ehelyett Észak-Burgenland szimbolizálására a Mattersburg-Forchtenstein grófi család címerpajzsi elemeinek kombinációját, míg a déliére a Güssing-Bernstein családeből vett részeket alkalmazták, a fekete (hegy)–vörös (sas a hegytetőn)–arany (égbolt) színek használatával, a német identitás hangsúlyozására (kontinuitás) (*1. ábra*).

1. ÁBRA
Burgenland címere
(Coat of Arm of Burgenland)

Forrás: www.burgenland.at/burgenland/daslandeswappen.

Az oktatáspolitikának szintén fontos szerepet szántak az új tartományi öntudat megalapozásában. Az elit ismét a volt anyaországtól való teljes elszakadás, valamint az etnikai és regionális kulturális folyamatosság kihangsúlyozására épülő taktikát választotta. A magyar tankönyvek használatát betiltották, az oktatási segédeszközökön a magyar feliratokat leragasztották. A legfontosabb tantárgyak tanmenetét főként a regionális, burgenlandi témák alapján állították össze. A lakosság regionális kötődésének erősítése érdekében a tanárokat felkérték településkronikák írására.

Megállapítható tehát, hogy a tartomány történetének első korszakáig (II. világháborús feldarabolásáig) a lakosság többsége a Magyarország iránt érzett kötődését burgenlandira cserélte, azzal a – már a felütésben említett – negatív felhanggal, hogy a valamitől való elhatárolódás (már nem vagyunk magyarok) nem „hozta meg” az osztrákság érzését, azaz az összetartozás Burgenland esetében a különbözőség hangsúlyozásában nyilvánult meg. Az azonban mindenképpen fejlődésként értékelhető, hogy a közel két évtizedes régióépítési erőfeszítés eredményeképpen a helyi közösségek egy szélesebb közös identitás fogalmi keretei közé integrálódtak (Haslinger 2000).

Az identitás vizsgálata a II. világháború utáni korszakban

A második „újjászületés” után hosszadalmas volt a tartomány beilleszkedése⁹, a kissé felülről tekintő, néha lekezelő különbségtétel máig nem múlt el nyomtalanul az osztrákokban: küzdenie kell azért a külön hagyományért, amelyet a többiek történelmük okán prezentálni tudnak. A kép azonban lassan változik; az Ausztriaszerte kissé együgyűnek tartott, alaposan lenézett, kicsúfolt burgenlandiakat kezdik másként megítélni honfitársaik, hiszen elérték valamit: ma Ausztria legdinamikusabban fejlődő részében élnek.

A létező eltéréseket az itt élők nem is tagadják: elég csak a településszerkezetet, az építészetet és a viselkedést vizsgálni. Mások a társadalmi szokások és a közösségi érintkezés formái, jóllehet folyamatosan közelednek az általános osztrák mintához.

Az eltérések többféleképpen értelmezhetők: egyszerre lehet provinciális és közvetlen, keleties és barátságos. A burgenlandiak többsége – különösen a déliek –, amint azt a szemükre hányják, máig nem tudta levetkőzni a magyar fennhatóság idejéből származó alázatosságot. Tekintélyelvűség, közömbösség és rezignáció – szintén a feudális struktúrát hagyják továbbélni, ahol bizonyos pártok és intézmények jól érzik magukat, hiszen a burgenlandi lélek furcsasága és sajátossága kizárja az alulról építkező komoly ellenállást. Rebellis természetéről – eltérően a többi tartománytól – szó sincs. Ahol évszázadokig a parasztság volt a jellemző, az emberek engedelmessé és alázatossá válnak. Ez nem annyira meglepő, hiszen a terület korábban Magyarország részeként egy másfajta tudatot hordozott és hozott, egy mesterségesen meghúzott határral. Bizonyos értelemben még mindig határvidék, de a határok – mindamelllett, hogy lebontásuk kétségtelenül előnyös és szükségszerű – fontosak is: figyelemre méltó, hogy pontosan a Vasfüggöny megszűnése után bukkan fel ismét a sajátos ősi nyelv, a hianzen/hienzen; a helyi kulturális érték ismét érdekessé válik.

A tartományhoz való kötődés nem a mindennapokban tapasztalható, azaz nem az állandó „megéléssel” egyenértékű, hanem az intézmények és szimbólumok, valamint a tudatos nevelés (szülői ház, nyelvhasználat, iskola) által. Intézmények alatt mindazok értendők, melyek állami jelképként használatosak, pl. parlament, kormányzat, politikai berendezkedés, bíróság, társadalombiztosítás. Az ősi szimbólumok pedig a templomok, a kulturális intézmények, az épületek, a zászló és a himnusz. Ezek (különböző) alkalmazása és ismertségük tájékoztat a kollektív tudat erősségéről és beágyazottságáról.

Szimbólumok, szokások és hagyományok

A tartomány *szimbólumairól*¹⁰ a saját alkotmánytörvény (B-LG) 8. §-a rendelkezik, megnevezve azokat és szabályozva használatukat. A himnusz – tükrözve az identitás kialakításának kezdetéről elmondottakat – egy felülről induló kezdeményezés eredménye: 1935-ben komponálási pályázatot írtak ki azzal, hogy a szöveg a burgenlandi szülőföld iránti örömet és büszkeséget, valamint a burgenlandi néphez való tartozást fejezze ki, de egyben az osztrák hazával való összetartozást is jelenítse meg. A győztes munkát, „Mein Heimatvolk, mein Heimatland” (dr. Ernst Görlich, a steinbergi katolikus tanítónőképző tanárának tollából) címmel, politikusokból és hivatalnokokból álló zsűri választotta ki (Winkler 1994).

Bár a terület közel kilencven éve megváltozott fennhatósága szembevető, hiszen más az építészeti stílus (Németh 2003), más az utcakép, de a volt anyaországgal azonos momentumok sajátos jelleget adnak e tájnak: régről maradt parasztházak, emlékművek és felírások utalnak „egy másik múltra”¹¹. Ezek az emlékek komoly értéket képviselnek, így megfelelően biztosítják a védelmüket; részben a helyszínen, részben falumúzeumokban (pl. Bad Tatzmannsdorf). A burgenlandiak – sok más mellett – vigyáznak az épített környezetre, mert az örökségvédelmet is a területi tudatot erősítő elemnek tekintik.

A *gasztronómia* világából is hozhatunk példákat az egyediségre. A tömegturizmus-tól kicsit távolabb működnek még a buschenschankok különleges, máshol fel nem lelhető atmoszférájukkal. Nem vendéglő, étterem vagy borozó, sem nem pince¹², hanem szó szerinti fordításban a bokrok között lévő söntés. Intézménye közel 250 éves, egészen Mária Terézia koráig nyúlik vissza. A felvilágosult abszolutizmus uralkodója engedélyezte a szőlőtermelőknek, hogy az év bizonyos szakában saját bort és kísérőül borkorcsolyát árussítsanak – adómentesen. Az arra járóknak a porták elé kihelyezett szalagsokor mutatja, hogy a helyiség ideiglenesen üzemel, várja a vendégeket. Minden település ad ki pincenaptárt; ez jelzi, hogy mikor, ki áll készen a látogatók fogadására. Ital gyanánt pedig Uhudert¹³ szolgálnak fel, egy kuriózumot, amely ránézésre rosé, valójában azonban egy sajátos, nehéz, erősen gyümölcsillatú és ízű cuvée. Komoly harc árán maradhatott csak fent, mert semmilyen EU-szabványnak nem felel meg (Bächer 2007).

A nyelv

A nyelvi tájat tovább színezik az osztrákok számára rendkívül magas presztízs-értékű, tartományonként változó, és a privát szférában abszolút elsőbbséget élvező dialektusok: a mai Burgenland területén élő német nyelvűek nagy része számára ez a hianzen/hienzen. A magukat így nevezők eredetére többféle verzió¹⁴ létezik, korábban a szokásaik, hagyományaik és a ruházatuk is eltért a szomszédos németektől (Bockhorn et al. 2004).

Nyelvüket „ui-nyelvjárásnak” is mondják, mert – az irodalmi némettel szemben – az uo, esetenként az ol, al hangzópáros helyett ui-t használnak, gyökerét tekintve pedig a bairisch-sal mutat rokonságot. Unikum az is, hogy akár faluról falura változhat, melynek döntően az az oka, hogy az ausztriai kisebbségekkel való együttélés nem hagyta érintetlenül. A hatás kettős volt: egyrészt a különböző népcsoportok nem egy tömbben éltek, hanem egymás közé beékelődve, enklávé szerűen, és főként vallási okok miatt „bezárkóztak”, kialakítva így a saját helyi vagy a kisebb területre érvényes tájnyelvet. Másrészt, bár Burgenland – leszámítva a Felsőőr környéki nyelvi szigetet – az évezreden át tartó magyar fennhatóság ellenére mindig is német volt, természetesen nem maradt „érintetlenül” a magyar hatásoktól, melynek egyik jele a burgenlandi németté vált magyar jövevényszavak, kifejezések használata¹⁵ (Hornung 2006).

Az utóbbi évtizedekben sokan felcserélték dialektusukat a modernebb és irodalmibb formára, sőt a tájnyelv sokszor lenézetté is vált. Napjainkra azonban egyre elterjedtebb vélemény, hogy Burgenland szépsége és egyedisége nem csak a táj és a hagyományok különlegességéből fakad, hanem ehhez a nyelv is szorosan hozzátartozik. Ennek egyik bizonyítéka, hogy 2006-ban megjelent az első burgenlandi tájnyelvi szótár¹⁶, melyet az országrész fennállásának 85., illetve a Burgenlandi Hianzi Társaság működésének 10. évfordulója alkalmából, a tartományi identitáshoz való hozzájárulásként adtak ki.

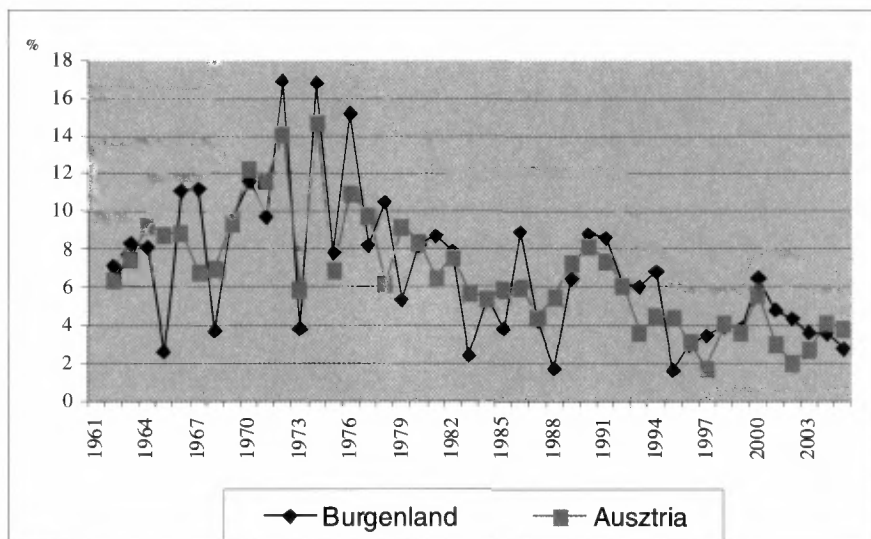
A gazdaság

A gazdasági elmaradottság oka egészen a 19. század második feléig nyúlik vissza, mikor is – a kiegyezéskori folyamatoknak megfelelően – a nyugat-magyarországi területek az iparosításból szinte teljesen kimaradtak. Ez, a döntően agrárjellegű (a mezőgazdaság részesedése 63%-os volt, kétszerese az országosnak, illetve elégtelen birtokstruktúra jellemzi), gazdaságilag fejletlen és szétzilált régió vált Ausztria részévé. A két háború eseményei és hatásai pedig csak tovább rontottak a helyzeten (Widder 2000).

Fellendülésre a szovjet csapatok kivonulása után kínálkozott esély, de a fejlődés sohasem volt egyenletes; az országos tendenciát – kevés kivételtől eltekintve – követte a megtorpanások és nekirugaszkodások sorozata úgy, hogy a tartomány gazdasága mindig sokkal élénkebben, „nagyobb kilengésekkel” reagált a változásokra (2. ábra).

2. ÁBRA

Hozzáadott érték 1961–2005, előző év=100*
(Value Added, 1961 to 2005 (previous year =100.0))

* 1995-től az Európai Unió statisztikai elszámolási rendszere alapján számított adatok, ezért az eltérő módszertan miatt némi eltérés adódik a csatlakozás előtti adatokhoz viszonyítva!

Forrás: Widder (2000, 540) és Regionale Gesamtrechnungen (2007) alapján saját szerkesztés.

Kezdetben a konjunktúra motorjaként az *ipart* jelölték meg: egy sor üzem¹⁷ telepedett le, főleg az északi részen; főként a – háború után fellépő – munkaerőhiány vonzotta ide a cégeket, hiszen a mezőgazdasági népességből, az ágazat csökkenő részesedése miatt, ki tudta elégíteni keresletét. A hatvanas években délen is megkezdődött a gyáralapítás, de az ekkor induló gazdasági visszaesés miatt nem tudta behozni a fejlettebb területeket. A zömmel képzetlen munkavállalók miatt a gyárak

működését az alacsony termelékenység és a tömegtermékek előállítása jellemezte. A következő évtized – immár a nagyobb vállalkozások részvételével – az industrializáció második hullámáé (111 új cég letelepedése) az új, vagy addig kevésbé jelen lévő ágazatokban, ún. ruházati-, textil- és élelmiszeripar. Ennek ellenére az ipari struktúra esetében továbbra sem beszélhetünk minőségi, hanem csak mennyiségi javulásról, fenntartva ezáltal a foglalkoztatás kedvezőtlen szerkezetét is. A nyolcvanas években a burgenlandi ipar a globalizáció áldozatává vált, elvesztette vonzását és versenyképességét: egyre kevesebb befektető érkezett, és egyre több üzem ment csődbe. A gazdaság csak a kilencvenes évek elején – a nemzetközi fellendülés és a határnyitás¹⁸ következtében – tudott ismét visszaállni a növekedési pályára, az uniós csatlakozás idejére a GDP gyarapodása már meghaladta az országos átlagot. A kedvező folyamatok azonban most sem belső erőkből eredtek, sokkal inkább az eddigi mintákat megismételve, külső faktorok által meghatározottak voltak.

A mezőgazdaság GDP-ből való részesedése közel harminc év alatt (1961–1990) több mint 3/4-ével, 9,6%-ra csökkent, a birtokstruktúra kedvezőtlen jellege továbbra is fennállt (az átlagos birtoknagyság – a koncentráció ellenére – még mindig csak kevesebb, mint a fele volt az osztráknak). Gazdasági jelentőségének drasztikus esése ellenére a tartományok közül mégis Burgenland maradt az agrárium által leginkább meghatározott.

Az idegenforgalomban csaknem folyamatos expanzió figyelhető meg a nyolcvanas évekig, az ágazat mégis sajátos fejlődési formát járt be. A vendégéjszakák száma évről évre növekedett, egyre több külföldi kereste fel a területet (részesedésük 1973-ban a 48%-ot is elérte), ám a minőségi szolgáltatásokkal szemben – az országos 4% ötszöröseként – a fejlett infrastruktúrát csak kevésbé igénylő kempingezés vitte a prímet. A turizmus élénkülése azonban kikényszerítette a szálláskapacitás és a közlekedési infrastruktúra fejlesztését is.

A tartomány gazdasága az uniós csatlakozással új szakaszhoz érkezett. A megváltozott keretfeltételek megkívánták a fejlesztési programok területfejlesztési és regionális politikai alapjainak újragondolását¹⁹. Az egységes programtervezési dokumentum (EPPD) tartalmazza az 1-es támogatási célkitűzés cselekvési tervét, két elérendő tényezőt megnevezve: egyrészt az iparon, a kereskedelmen, a turizmuson és a mezőgazdaságon alapuló erős növekedési dinamikájú közép-európai régió létrehozása, másrészt a tartományon belüli gazdasági különbségek csökkentése, illetve egy magasabb, homogén életszínvonal biztosítása.

A második programozási fázisra érzékelhetővé vált, hogy már nemcsak a haladás motorjának számító Észak-Burgenlandban, amely a modern ipari termelésre összpontosít, hanem a jóval elmaradottabb középső és déli részen is elindult a fejlődés; az élenjáró technológiák kutatását és fejlesztését, illetve a gyógyturizmust jelölve meg húzóágazatnak.

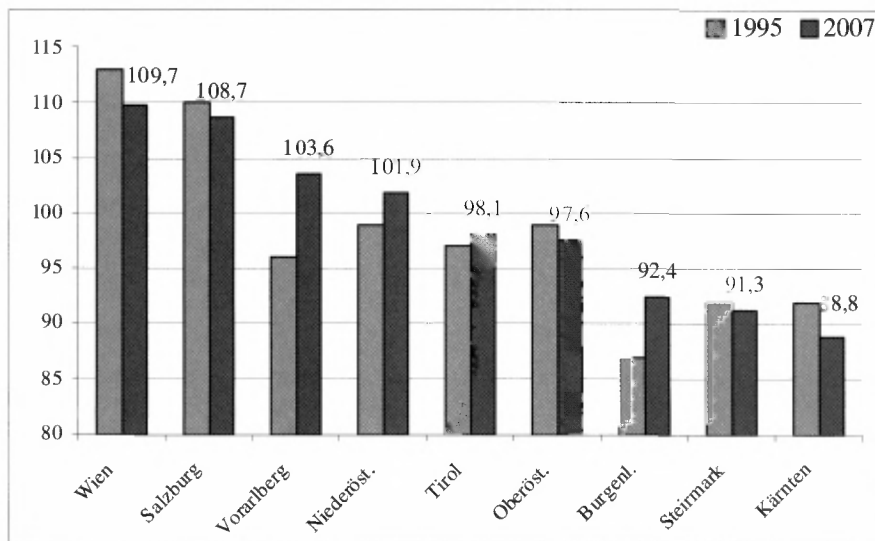
„Früher war das Burgenland das Stiefkind Ungarns, heute ist es das Aschenbrödel der Republik Österreich.”²⁰ – állítja 1925-ben a Burgenländische Heimat a tartomány helyzetéről (Loibelsberger 2007, 178). Döntően az uniós csatlakozás hatására végbement fejlődés – ahogyan azt a számok, a vélemények és a „látvány” is tükrözi

– eredménye, hogy mára ez az országrész többé már nem hamupipóke, hanem egy dinamikus, fejlődésorientált, öntudatos tartomány (3. ábra).

3. ÁBRA

Az osztrák tartományok vásárlóerő-indexe²¹
(Purchasing Power Sandard [PPS] of Austrian Länder)

Forrás: EU-Förderung... (2007, 61).

Ám a kedvező folyamatok ellenére (pl. a K+F+I területén) még van hová fejlődni. Éppen ezen gyengeségek javítását célozza az – Unió részéről – ún. „Phasing Out” támogatási fázis, illetve elősegítendőnek tartja a humán erőforrás-fejlesztést – a munkavállalók minőségi képzése a szükségleteknek megfelelően.

Identitás az empirikus kutatások tükrében

Az osztrák köztelevízió, az ORF 1985 őszén kutatást végzett – Bruckmüller (1987) interpretálásában megismerve – a tartományi szimbólumokról és tudatról, az alábbi kérdéseken keresztül vizsgálva az egyes országrészeket (2. táblázat):

- 1) Van-e otthon tartományi zászlója?
- 2) Ismeri-e a tartományi himnusz első strófáját?
- 3) Milyen a tartományi tudatának erőssége? (1–10 skálán)
- 4) Melyik tartomány a legszimpatikusabb Önnek?²²

2. TÁBLÁZAT
ORF kutatás, 1987
(Research Made by ORF, 1987)

Tartomány	1. kérdés		2. kérdés		3. kérdés		4. kérdés		összesített rangsor
	tartományi zászló otthon		tartományi himnusz		tartományi tudat		„szimpátia-szavazás”		
	%	rang-sor	%	rang-sor	1-10	rang-sor	%	rang-sor	
WIEN (BÉCS)	6	5	-	(9)	8,26	9	17	9	32 (8)
NIEDERÖSTR.	3	8	29	8	9,01	5	49	5	29 (7)
BURGENLAND	10	2	56	4	9,37	2	77	2	10 (2)
STEIERMARK	5	6	66	3	9,04	3	69	3	16 (4)
KÄRNTEN	10	2	72	1	9,44	1	86	1	5 (1)
OBERÖSTR.	2	9	68	2	9,01	5	63	5	23 (5)
SALZBURG	9	4	40	7	8,96	8	67	8	24 (6)
TIROL	12	1	52	5	9,03	4	77	4	12 (3)
VORARLBERG	5	6	47	6	9,01	5	65	5	23 (5)

Forrás: Bruckmüller (1987, 15) alapján saját szerkesztés.

Összesítésben Burgenland a második helyen „végzett”. A magyarázattal természetesen nagyon óvatosan kell bánni, hiszen a tartományi identitás – általában – pozitívan, helyenként (felül)értékelt: folyamatos ugyanis a törekvés a növelésére, pl. a népviselet megőrzésére, a szimbólumok használatára (pl. regionális választási hirdetésekben), az azonosulás érzésének fokozására.

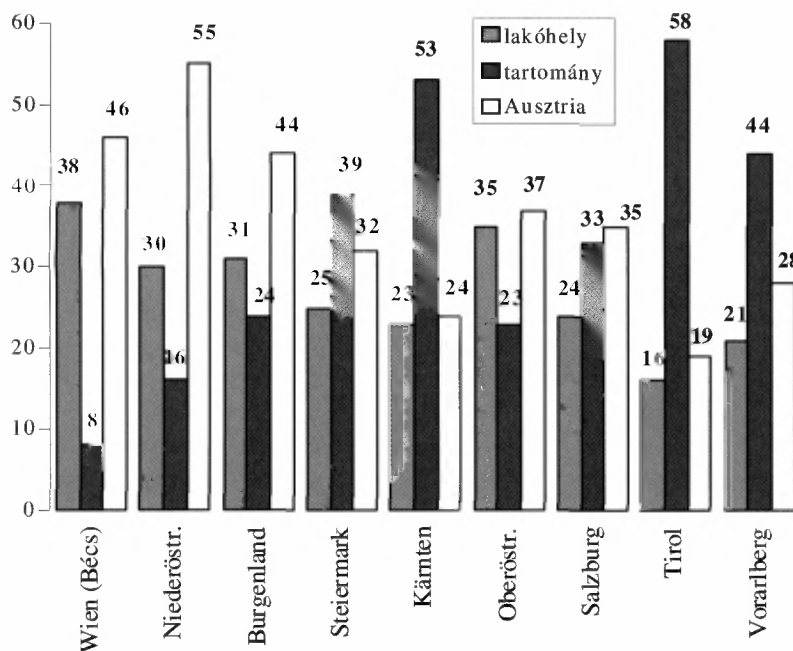
A „győztesek” gazdasági mutatói a vizsgált időszakban a leggyengébbek voltak (munkanélküliség, termelékenységi); ráadásul – elegendő mennyiségű és minőségű munkahely hiányában – az elvándorlás mértéke is a legmagasabb volt (lásd a gazdasági részt). A csekély vagy stagnáló ipari fejlődés, a magas mezőgazdasági foglalkoztatotti és munkanélküliségi arány elősegíti a területi patriotizmust. A vizsgálat szerint ugyanis a képzettség és a foglalkoztatás „minősége” is fontos tényező: általánosságban elmondható, hogy az alacsonyabb iskolázottságúak (ipari, mezőgazdasági munkások stb.) tartományi tudata az átlagot meghaladó, míg a kvalifikált rétegek (értelmiségi alkalmazottak, szellemi szabadfoglalkozásúak, nagyvállalkozók) kritikusabbak és távolságtartóbbak. A képzettebbeknek megszűnhet a „röghöz kötöttsége”, mivel lehetőségük nyílik a gazdasági hátrányok enyhítésére, mellyel éltek is: Alsó-Ausztriába és/vagy Bécsbe vándorolt az, aki tehette – a társadalmi és gazdasági életre hosszú évtizedeken át rányomta bélyegét az ingázás szükségessége, csökkentve a területhez való kötődést. Az erős tartományi azonosságtudattal egyetemben –

a felmérés adatai alapján – az állam iránti lojalitás, a nemzeti identitás itt a legerősebb, azaz kettős identitás él.

Ez utóbbi gondolatot viszi tovább Bruckmüller (1998, 17) egy másik publikációjában. Úgy véli, hogy a nemzeti identitás nem „egydimenziós”; a nemzet, a régió és a lakóhely „mi-tudata” egyszerre van jelen, melyet egy olyan 1987-es kutatással támaszt alá, ahol először tették fel azt a kérdést, hogy melyik területi egység lehet az elsődleges identitáshordozó.

4. ÁBRA

A tartományokban élők érzelmi kötődése az egyes területi egységekhez (%)
(The Affection of the Population of the Länder to each Territorial Unit (%))

Forrás: Bruckmüller (1998, 386) alapján saját szerkesztés.

Míg tehát a bécsiek, az alsó-ausztriaiak és a burgenlandiak viszonylag lokálpatrióták és egyben – átlagon felüli mértékben – „osztrákok”, csekély regionális tudattal, addig a tiroliak, a vorarlbergiek és a kärntneriek a tartományi tudatban élenjárók (visszafogott lokál- és nemzeti elkötelezettséggel) (4. ábra).

Egy majd’ tíz évvel későbbi (1995), a nemzeti tudatról szóló országos kutatás²³ is a földrajzi-területi identifikáció aspektusait vizsgálta a helyi szinttől (falú, városrész) az egyes régiókon²⁴ át egészen a nemzetközi (Európa) vonásokig (Haller–Gruber 1996). Az eredmények nem mutatnak mást, mint az egy évtizeddel korábbiak, annak ellenére sem, hogy itt egy teljesen más jellegű és módszertanú²⁵ elemzés folyt.

Megállapítható, hogy a tartományi tudat mindenhol rendkívül erős (3. táblázat); lakói számára a régió olyan értékes, hogy hajlandók lemondani a kedvezőbb munka-

feltételekről és a magasabb jövedelmekről is, ha ennek ára a költözés. (Természetesen ebben szerepet játszhat a standard – tartományonként csak kevésbé eltérő – életszínvonal, bár ez alól éppen Burgenland, a viszonylagos elmaradottsága miatt kivétel lehetett.)

3. TÁBLÁZAT

Az osztrákok kötődése a tartományokhoz (%)
(*Affection of the Austrian People to their Native Land*)

	nagyon erős/ kész	erős/ kész	nincs/ nem	egyáltalán nincs/ egyáltalán nem	nem tudja
Saját tartományához való kötődés szorossága	46	40	9	1	4
Munka- vagy lakóköz- ményének javulása miatt más tartományba kész-e költözni	7	13	27	49	4

Forrás: Haller–Gruber (1996, 392) alapján saját szerkesztés.

A konklúzió hasonló, mint 1985-ben (ORF): az erős regionális kötődés nemzeti tudatot jelez; és fordítva. Néhány társadalom-demográfiai tényezővel, úm. életkor, jelenlegi lakóhelyén való tartózkodás hossza, tovább árnyalható a kép. Az életkor előrehaladtával kimagaslóan emelkedett a beágyazottság és csökkent az elköltözés szándéka. Hiszen minél tovább él valaki ugyanazon a helyen, annál valószínűbb, hogy sokféle – anyagi és szociokulturális – tényező (pl. munkahely, lakástulajdon, rokon és baráti kapcsolatok) miatt erős a ragaszkodása. A képzettség vizsgálata is ugyanolyan tapasztalatot hozott: a magasán kvalifikáltak – jobb lehetőségek birtokában – mobilabbak, így a kötődésük kevésbé erős.

Ismét megerősítést nyert, hogy az egyes landok különbözőképpen viszonyulnak a nemzeti identitáshoz. Egyrészt történelmi (az államba való betagozódás időpontjától és mikéntjétől függően), másrészt az aktuális gazdasági és politikai körülmények függvényében az az elvárható, hogy a tartomány lakossága minél közelebb érzi magát a politikai centrumhoz, Bécshez, annál erősebb a nemzeti tudati is – és fordítva.

Ez némileg más eredményt hozott a korábban bemutatott vizsgálathoz képest, de Burgenland itt is az átlag felett „teljesített”. Az csak valószínűsíthető, hogy a fent említett okok közül a gazdasági és politikai szempontok dominálhatnak. Bár az is tény, hogy az erős nemzeti tudat kialakulásában – a több évszázados gyökerek és a kiegyensúlyozott fejlődés hiányában – az elismertség, valamint az állam szerves részévé válás iránti vágy is közrejátszhatott.

4. TÁBLÁZAT

*Nemzeti identitás és büszkeség tartományonként
(a megkérdezettek százalékában)
(National Identity and Proudness Broken Down by Länder (%))*

<i>Tartomány</i>	<i>Megkérdezettek száma</i>	<i>Identifikáció</i>	<i>Patriotizmus</i>	<i>Nemzeti büszkeség</i>
WIEN (BÉCS)	168	49	37	45
BURGENLAND	202	61	61	65
STEIERMARK	137	47	48	48
KÄRNTEN	55	49	60	64
SALZBURG	202	52	53	56
VORARLBERG	103	37	41	39

Forrás: Haller–Gruber (1996, 401).

Egy további, a legfontosabb tartományi szimbólumokról szóló kutatásban (*Diem* 1988) a burgenlandiak magukat elsősorban Weinlandként ($\approx$ borország) látják, emellett a kastélyokat, várakat, illetve az emberek mentalitását (11%) és a tájat (9%) tekintik fő szimbólumaiknak. Hozzájuk pedig legpozitívabban, a legkevésbé előítéletesen az alsó-ausztriaiak viszonyulnak; barátságos és szorgalmas, a szép pannon tájat lakó „népnek” tekintve őket.

Csupán a fenti kutatási eredményeket elemezve igazán nehezen lenne megállapítható, hogy létezik-e burgenlandi identitás, avagy sem. Az tisztán látszik, hogy a nemzettudat itt nagyon erős (mindegyik felmérés ezt igazolta), de az 1987-es (4. ábra) adatok ellentmondanak a másik két vizsgálat eredményének. Annyi azonban kijelenthető, hogy a gazdaság helyzetének kiemelkedő fontosságú szerep jut, erősen rányomva bélyegét a kötődés alakulására.

Az identitás formálása, a tartomány pozícionálása

Die Sonnenseite Österreichs

A turizmus húzóágazat²⁶, és egyben a tartomány egyik „arcának” hordozója, identitásképző forrása²⁷: „A turizmus lesz az, amely a jövőben nagy szerepet játszik. A burgenlandiak a kultúrájukból jó üzletet csinálnak, emellett a sportvonalat fogják erősíteni: a kerékpározók, túrázók, vitorlázók stb. tartománya lesz.” (*Loibelsberger* 2007, 164)

Már a rómaiak idején is az egyik legfontosabb gyógyulási hely volt ez a táj, ezt az ősi hagyományt igyekszik megőrizni és továbbfejleszteni az ún. *Thermenwelt/Thermenland Burgenland* (kb. annyit tesz: burgenlandi fürdővilág, -ország). A régió központja a Lutzmannsburg-Frankenau, a *Burgenlandtherme Bad Tatzmannsdorf* és a *Therme*

Stegersbach hármasa. A szolgáltatások széles skálája a legkülönbébb igényeket képes kielégíteni a hagyományos gyógyfürdőtől a legmodernebb irányzatokig (wellness és beauty), a pihenéstől az aktív szórakozásig (pl. Ausztria legnagyobb golfpályája a közelmúltban épült meg a stegersbachi komplexum mellett).

Számottevő uniós forrás koncentrálódott a fürdő- és egészségturizmus kiépítésére és minőségi fejlesztésére, elsősorban a szezon hosszabbítás és az időjárástól való függetlenedés igényével. A wellness-turizmus – számos nagyberuházás révén – viszonylag hamar érezhető eredményeket produkált; zömmel 4 és 5 csillagos szállodák nyújtotta szolgáltatások iránti kereslet folyamatosan növekszik, az összkeresleten belül tavaly már a 38%-ot is elérve (*EU-Förderung...* 2007, 60).

Jelentős idegenforgalmi potenciállal rendelkezik – a maga különleges éghajlatával, növény- és állatvilágával – a Fertő-tó, emellett több mint 5000 km hosszú kerékpárút-hálózat vonzza a látogatókat.

A kistermelőkre épülő *borgazdaságot* a botrány után drasztikusan megrendszabályozták²⁸. Ausztria legjelentősebb szőlő- és bortermelő vidékeként 1990-ben vette kezdetét az a minőségi fejlődés, amely napjainkig is folyamatos. Egy új, jól képzett borászgeneráció igyekszik megfelelni a kor kihívásainak az uniós forrásokból megvalósított legmodernebb technológia segítségével (*Loibelsberger* 2007). Számos, ún. State of Art-pince várja vendégeit, melyek nem csak építészeti hatások, hanem tevékenységükben és termékeikben is a csúcsmínőséget képviselik, nagyban hozzájárulva egy másik tartományi tudatképző elem, a burgenlandi „borország” erősítéséhez.

Identitásközvetítés politikusi megnyilvánulásokkal (szemelvények)

Bár – mint láttuk – pusztán erőből, politikusi akarattal tartós kötődés kialakítására nincs esély, de a folyamat nélkülözhetetlen láncszeme az adott területhez köthető politikai képviseleti mechanizmusok, világos erővonalak, kompetencia és eszközrendszer megléte. A politikai elit szerepe jelentős az identitás formálásában és közvetítésében, egyáltalán nem mindegy, milyen formát és tartalmat választanak. Néhány példa a „hogyanról” nyugati szomszédunknál.

Hans Niessl, a tartományi kormány elnökének a falumegújítási programról²⁹ készült kiadványhoz írott előszavából: „Az elmúlt években Burgenland óriásit fejlődött. [...] És annak nagyon örülök, hogy ez a haladás nem a tartományi szolidaritás, emberség és kulturális identitás rovására valósult meg. [...] Az elért eredményekhez nagymértékben hozzájárultak községeink és falvaink. Éppen ők azok, amelyek igen aktív kulturális és egyesületi élettel rendelkeznek, és rengeteget tesznek a közösség erősítéséért. Az, hogy a pozitív folyamatokban a falvaknak ilyen nagy szerep jutott, a falumegújítás (*Dorferneuerung*) is hozzájárult” (*Amt der burgenländischen Landesregierung* 2007).

Nikolaus Berlakovich (2003, 4764) tartományi képviselő hozzászólása a raidingi „Franz Liszt-Zentrum” létrehozása érdekében benyújtott önálló indítványának tartományi gyűlési vitájában: „A jól csengő – osztrák – nevek listája Mozarttól Freudig éppen olyan hosszú, mint amilyen impozáns. Az ő életművük, példájuk és tudásuk lényeges mértékben hozzájárult az ország identitásához. És Burgenland is kivette

ebből a maga részét: két világhírű szülötte – egy kis történelmi ’csúsztatással’ – Haydn és Liszt; a felsorolás természetesen folytatható. Éppen egy olyan fiatal tartomány számára, mint Burgenland, amely a saját identitásán és tartományi tudatán dolgozik, a két zeneszerző óriási lehetőséget jelent. A tartományi identitás felépítése fáradtságos és évtizedekig tartó folyamat, de szükséges és kifizetődő is egyben. A burgenlandiak szerények és sokszor palástolják tudásukat, ez szimpatikus jellemvonás és mentalitás, de az egészségesebb öntudat és fellépés nem válna kárára. A két komponista – véleményem szerint – az új Burgenland vezéralakja lehetne.”

Összegzés

Habár történetének első szakaszában (1921–38) szilárdnak mondható identitást feltételeztek a politikai szférából, valójában a lakosságnál mindez csekély visszhangra talált. Az egész területet lefedő tartományi tudat kialakulásáról csak a hatvanas évektől beszélhetünk, szoros összefüggésben a gazdasági felemelkedés kezdetével. Ma már elmondható, hogy van valamifajta „Burgenland-elfogadás”, azaz lakói burgenlandinak érzik magukat. Létezik az a csoportjuk, amelyik inkább a tartománnyal, mint Ausztriával azonosul. Szerintük kultúrájuk és mentalitásuk világosan elkülönül az „alpesi(hegyvidéki)-osztrákokétól”. Nem hagyhatók azonban figyelmen kívül azok sem, akik szinte tudomást sem vesznek Burgenlandról mint önálló entitásról: ha nekik felteszik a „hol érzi magát otthon” kérdést, a válasz „Ausztriában”, „Bécs közelében” vagy „Gráctól északra” lesz.

S hogy Magyarország számára Burgenland példája milyen útmutatással szolgálhat? A szomszédos tartomány tanulsága alapján egyértelműnek látszik, hogy a pusztán politikusi szándékokkal és a jog eszközével nem jöhet létre területi azonoságtudat. Ahhoz sokkal több kell: a gazdaság kedvező helyzete, a kitörésre, identitásképzésre alkalmas tényezők (pl. szimbólumrendszer, pezsgő kulturális élet, gasztronómia stb.), az alulról építkező, a civil társadalom közös akaratán alapuló összefogás és tenni akarás, valamint azon érdekek és értékek megtalálása, amelyek világosan megkülönböztethetővé teszik az adott területi egységet. Az időtényezőről sem szabad megfeledkezni, hiszen – mint Burgenland esete is világosan mutatja – csak több évtizedes távlatban képzelhető el egy valódi történelmi, kulturális hagyományokkal nem rendelkező egységnél a kötődés kialakulása.

Az új térbeli keretek megalkotásánál tehát figyelemmel kell lenni arra is, hogy azok valamiféle regionális identitásra is épüljenek. Mivel a régió nem pusztán egy területi egység, hanem a benne élők sajátos viszonyainak rendszere, létrejöttében a népesség akaratának is tükröződnie kell. Egy „felülről” kezdeményezett átalakulás során – eleget téve a nemzetközi dokumentumokban foglaltaknak, valamint a politikai regionalizmus elveinek is – nem maradhat el a lakosság bevonása sem: a folyamatot referendummal kell lezárni, választott képviselők delegálásával; így hozva létre a regionális kohéziót.

Jegyzetek

- ¹ Az identitás vizsgálatakor különböző tényezőket kell szemügyre vennünk, ún. a régió elhelyezkedése, gazdasági potenciálja, az adott ország társadalmi, közigazgatási felépítése, a regionális érdekartikuláció és a társadalmi és kulturális beágyazottság vizsgálata. A regionális identitást azonban nem kizárólag az említett beágyazódottságon keresztül lehet megközelíteni, hiszen léteznek mesterségesen létrehozott területi egységek is, amelyek sikeressége a helyi szereplők közötti együttműködésen és a létező gazdasági érdekközösségen nyugszik, átvéve ezzel a történelmi tradícióktól a közösségformáló és identitásképző szerepet.
- ² A téma bővebb kifejtése szétfeszítené a dolgozat kereteit, ezért csak annyit említenénk meg, hogy az ún. örökös tartományok és Burgenland más-más pályát jártak be, amely mind a mai napig erősen érzeti hatását.
- ³ Demográfiaiilag, néprajzilag és természetföldrajzilag is szinte csak a tájegységi megjelöléseket használták (pl. Lajtaköz, Felső-Örvidék, Mura völgye stb.).
- ⁴ Az I. világháború után a túlnyomóan németek lakta Nyugat-Magyarország hovatartozása aktuális kérdéssé vált. Az osztrák Nemzetgyűlés 1918. november 22-i proklamációja szerint a három megye lezárt területe földrajzilag, gazdaságilag és nemzetiségileg is Német-Ausztriához tartozik, sőt évszázadok óta gazdaságilag és szellemileg szerves közösséget alkot, különösen Bécs városával.
- ⁵ 1919. szeptember 10. – Ausztria megkapta Burgenlandot. Magyarország azonban csak 1921. július 26-án írta alá Trianonban a békeszerződést, amely biztosította az osztrákoknak a terület feletti rendelkezés jogát.
- ⁶ Bár a magyar szimpatizánsok száma nagyon korlátozott volt.
- ⁷ Burgenland volt az egyetlen szövetségi entitás (Bécset leszámítva), amely korábban soha semmilyen önállósággal nem bírt.
- ⁸ A hivatalnokokat az ország más részeiből verbuválták, akiket a lakosság gúnyosan az újonc jelzővel minősített.
- ⁹ 1938-ban – az országos eseményekhez hasonlóan – a belpolitikai helyzet tovább romlott: a kormányzást az NSDAP vette át, a tartomány önállósága 17 év autonómia után 1945-ig megszűnt létezni, Steiermark és Alsó-Ausztria „osztozott” rajta. A II. világháborút követően – hosszas tárgyalások és érdekkonfliktusok után – megszületett az önálló Burgenland újjraalapításáról szóló törvény. Az összes tartomány közül a háború itt okozta a legnagyobb kárt: az épületek többsége megsérült, a gazdaság ismét reménytelen helyzetben volt, az orosz csapatok kifosztották a falvakat, zaklatták a lakosságot. Sőt, a szövetségesek megállapodása alapján a terület a szovjetek fennhatósága alá került, s ott is maradt egészen a kivonulásukig (1955).
- ¹⁰ A címről már az előzőekben szó volt.
- ¹¹ Szép példája egy kis templom Mariasdorfban, vagyis Máriafalván. A Mária mennybemenetele-templom nem csupán zarándokhely, hanem neves magyar művészek egymással összefonódó pályájának kiindulópontja. A magyar nyelven is olvasható tájékoztató szerint késő gót, többször átalakított, majd a 19. századi neogótikus stílusban Steindl Imre keze által „véglegesített” templom; a neogót oltár Zsolnay-majolikából készült, az ólomüveg ablakok pedig Róth Miksa üzeméből kerültek ide.
- ¹² Gasthof, Gasthaus, Weinstube, Keller.
- ¹³ A népnyelvben Uhu!-nek hívott bor, amely újból kuriózumnak számít és reneszánszát éli, tulajdonképpen egy gyűjtőfogalom az ún. direkttermőkre, azaz a nemesítetlen szőlőfajtákra, mint a noa, az othelló, izabella stb. Termőterülete főleg Dél-Burgenlandban (Güssing és Heiligenbrunn) található. Az elnevezés onnan ered, hogy amikor a pincetulajdonosok a szőlőből illumináltak hazaértek, az asszonyok állítólag így szóltak hozzájuk: „Du siehst aus wie ein Uhu!” (Úgy nézel ki, mint egy uhubygolyó!). Korábbi „illegalitása” 1992 augusztusától megszűnt, a bortörvény módosításával (1991. 59. § [5]) a taxatív meghatározott termőterületeken árusítható.
- ¹⁴ A monda szerint egy bizonyos Henko vezetésével vándoroltak be ide, vagy legalábbis az ő uralma alatt éltek; innen ered az elnevezésük: Hencones-Hienzen. Egy másik elmélet szerint nevük nem mást jelent, mint „hintersten Deutschen”, hiszen Nagy Károly birodalmának legkeletibb bajor és frank kolóniái voltak. Egy harmadik felfogás a gótok utódainak tekinti őket, melyből annyi bizonyított, hogy számos gót kifejezés és szó épült be a nyelvükbe (Schlag 2001).

- ¹⁵ Azt könnyű kitalálni, hogy mit jelent a Babbrigajondschi, Baadschi, Betjar, Mamlasch, Muladtschag, Tschako, Tschardaggen, Ziffra, Lekwaa. Némileg már bonyolultabb, de azért kikövetkeztethető az Adamasch, ami annyit tesz: áldomás, a Gepl az a gép, Needsch pedig négyes. A magyar jövevényszavak egy része a konyhán keresztül került a burgenlandi otthonokba. Csak errefelé tudják, hogy a Golatschen az kalács, a Grumbirn a krumpli, a Lekwarwucht a lekváros bukta, a Scherberschnitten a zserbószelet, az Umurkn az uborka. Az idevalósiak előszeretettel káromkodnak magyarul ma is: Sendschegatneget!, vagy ördögáttáznak (Herdegatta!). Az együttélés legszebb lenyomatai a vegyes kifejezések és szavak, mint például a másik oldalt jelölő (*Bächer* 2007).
- ¹⁶ Erste Burgenländische Mundart-Wörterbuch a „hianziból” 5000 szócikket (melyből 3000 tartományiszerte elterjedt) tartalmaz és egyben magyaráz is etimológiailag, valamint a hianzi dialektusba is bevezeti forgatóit. A szótár elkészültéhez a Leader+ forrása is hozzájárult.
- ¹⁷ 1956–60 között 33, de ebből 20 az északi részre koncentrált. Új iparágként a vas- és fémipar, valamint az elektrotechnika jelent meg.
- ¹⁸ A perifériális helyzet megszűnésével Burgenland részévé vált egy új, Nyugat-Magyarországot (Győr–Sopron–Szombathely) is magában foglaló növekedési zónának (*Tóth* 2007).
- ¹⁹ Eredmény: regionális gazdasági koncepció, turizmus- és közlekedési koncepció, több mint 600 egyedi EU-projekt terv. A támogatások összehangolását, a beruházók felkutatását, kiszolgálását, tájékoztatását a tartományi tulajdonú WIBAG felügyeli. Az alapvető strukturális beruházások, az első jól működő ipari parkok után a 2000–2006-os időszakban (271 millió euró uniós forrás, melyet az állam és a tartomány 350 millióval töltött meg, a projektek önrészt is beleértve pedig 2006-ig kb. 1,5 milliárd euró elköltsége vált lehetővé.) a kkv-szektor (innovatív klaszterek alapítása, gazdasági szolgáltatások fejlesztése) erősítése és a hátrányos régiók további felzárkóztatása volt a fő cél.
- ²⁰ „Burgenland korábban Magyarország mostohagyermeké volt, ma pedig az Osztrák Köztársaság hamupipőkéje.”
- ²¹ A grafikon szintén azt hivatott szimbolizálni, hogy Burgenland – 1998 óta, lakóinak vásárlóerejét tekintve – már nem „szegény rokon”; a 12 év alatt e téren bekövetkezett 5,4%-os növekedésével (Vorarlberg mögött) a második.
- ²² Kontrollkérdésként egy 1980-as közvélemény-kutatás eredményét használta.
- ²³ International Social Survey keretében.
- ²⁴ Ausztriában az a középszint, amely az összehasonlítást lehetővé tette – természetesen – a tartomány volt.
- ²⁵ A tartományoknak nem egyenként szántak szerepet, hanem a kapott értékeket átlagolták, ezért Burgenlandra vonatkoztatva is csak általános megállapítások tehetők.
- ²⁶ Bécs mellett ez az egyetlen tartomány, amely a 2005–2007 közötti időszakban a vendégejszakák számában érzékelhető (évi átlag 1,8 %-os) fejlődést tudott felmutatni (*EU-Förderung...* 2007).
- ²⁷ Egy 1999-es felmérés szerint az osztrákok identitásukat leginkább a tájjal, a természetes környezettel és annak szépségével azonosítják (*Mayrhofer-Grünbühel* 2007).
- ²⁸ Még abban az évben (1985) a világ legszigorúbb bortörvényét fogadta el a szövetségi parlament. Megerősítették az ellenőrzést, és a kormány, a tartományok, valamint a kamarák közös költségére egy, az osztrák bor hírnevét helyreállító, illetve a kivitelt segítő szervezetet hoztak létre, a Weinmarketing GmbH-t. A vállalkozás – azóta is – különböző marketingeszközökkel, nemzetközi konferenciák, bor-kóstolók, kiállítások, pincelátogatások szervezésével érte el, hogy az osztrák borral kapcsolatos, a nemzetközi köztudatból még nem teljesen eltűnt asszociációk ellenére évek óta növekszik a bor exportja. A tudatos agrárpolitika többféle ösztönzővel támogatja a minőségi borok termelését – sikerrel; a minőségi borok aránya a teljes bortermelésben már meghaladta a kétharmados arányt.
- ²⁹ Az átfogó falumegújítási program keretében 1987 óta a burgenlandi tartományi politika része a falvak és a vidéki területek megtartása és erősítése: gazdasági egzisztenciájuk biztosítása, építészeti és kulturális sajátosságaik megőrzése és az elvándorlás megállítása érdekében. A megvalósítás négy oszlopa az ökológia, a gazdaság, a szociokultúra és az optimális építészeti terület.

Irodalom

- Amt der Burgenländischen Landesregierung (2007) *Burgenländische Dorferneuerungsfibel Auf der Grundlage der Dorferneuerungs-Verordnung 2003 und der Dorferneuerungs-Richtlinien 2007*. <http://www.burgenland.at/dorferneuerungsfibel> (Letöltés: 2008. 05. 14.).
- Bächer I. (2007) Uhudlerland 1–5. – *Népszabadság*. Június 9. 16–31. o.; Szeptember 8. 30. o.
- Berlakovich, N. (2003) Selbständiger Antrag der Landtagsabgeordneten Dipl. Ing. Nikolaus Berlakovich und Kollegen auf Fassung einer Entschließung betreffend die Errichtung eines „Franz Liszt-Zentrums“ in Raiding. – *Burgenländischer Landtag, XVIII. Gesetzgebungsperiode – 36. Sitzung*. Mittwoch, 9. Juli 2003. 4764–4768. o.
- Bockhorn, E.–Bockhorn, O.– Plöckinger, V. (2004) „Die Geburt des Burgenländers“ – Ein Lesebuch zur historischen Volkskultur im Burgenland. Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt.
- Bruckmüller, E. (1987) Heimatgefühl – Lokalpatriotismus – Landesbewusstsein. – *Neuberger Gespräche: Regionale Identität*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Graz. 9–20. o.
- Bruckmüller, E. (1998) Die Entwicklung des Österreichbewusstseins. – Kriebbaum, R. (Hrsg.) *Österreichische Nationalgeschichte nach 1945*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Graz. 369–396. o.
- Diem, P. (1988) *Integrative und desintegrative Phänomene in Österreich unter besonderer Berücksichtigung der Rolle der Massenmedien*. Manuskript, Wien.
- Éger Gy. (1994) *A burgenlandi magyarság rövid története*. Anonymus Kiadó, Budapest.
- Ernst, A. (1987) *Geschichte des Burgenlandes*. Verlag für Geschichte und Politik, Wien.
- EU-Förderung Burgenland – *Umsatzungsbericht*. (2007) Regionalmanagement Burgenland (RMB) GmbH, Eisenstadt.
- Haller, M.–Gruber, S. (1996) Die Identität der Österreicher zwischen lokal-regionaler, nationaler und europäischer Zugehörigkeit. – Haller, M. (Hrsg.) *Identität und Nationalstolz der Österreicher Gesellschaftliche Ursachen und Funktionen Herausbildung und Transformation seit 1945 (Internationaler Vergleich)*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Graz. 383–430. o.
- Haslinger, P. (2000) A regionális identitás kialakításának egy esete: Burgenland 1921–1938. – *Regio Kisebbségi Szemle*. 4. 67–92. o.
- Homung, M. (2006) Die UI-Mundart. – *Der fröhliche Kreis*. 2. 10–12. o.
- Loibelsberger, G. (2007) *11x11 – 11 Erfolgskapitel zu 11 Jahren Ziel 1-Förderung im Burgenland*. Regionalmanagement Burgenland (RMB) GmbH, Eisenstadt.
- Mayrhofer-Grünbühel, F. (2007) Ernstes und Heiteres zur österreichische Identität. – Csúri, K.– Kóth, M. (Hrsg.) *Österreichische Identität und Kultur*. JATEPress – Praesens Verlag, Szeged–Wien. 13–24. o.
- Németh A. (2003) *Burgenland Panoráma regionális útikönyvek sorozat*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Paál V. (2003) Ausztria identitásai. – Ábrahám B. (szerk.) *Nemzeti és regionális identitás Közép-Európában*. PPKE BTK, Budapest. 76–88. o.
- Regionale Gesamtrechnungen*. (2007) Statistik Austria, Wien. http://www.statistik.at/web_de/statistiken/voelkswirtschaftliche_gesamtrechnungen/regionale_gesamtrechnungen/nuts2-regionals_bip_und_hauptaggregate/index.html Letöltés: 2009. 01. 21.
- Reiss, W. (2000) *Forum2020: Ein Stadtgespräch über Land und Leute – Walter Reiss ORF-Redakteur im Gespräch mit dem „vagabundierenden“ Soziologen und Kulturwissenschaftler Roland Girtler*. <http://www.forum2020.net/girtler.html> (Letöltés: 2008. 02. 12.).
- Schlag, G. (2001) *Aus Trümmern geboren ... (Burgenland 1918–1921)*. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 106. Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt.
- Tóth I. (2007) Elméleti és módszertani megjegyzések a regionalitás kérdéseinek kutatásához. – *Arrabona*. 1. 297–307. o.
- Widder, R. (2000) *Burgenland – Vom Grenzen im Osten zum Tor in Westen*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar.
- Winkler, G.J. (1994) Das verordnete Landesbewusstsein. – Zur Entstehung der burgenländischen Landeshymne – Tobler, F. (Hrsg.) *Beiträge zur Landeskunde des burgenländisch-westungarischen Raumes*. (Festschrift für Harald Prickler zum 60. Geburtstag. Burgenländische Forschungen), Sonderband XIII. Amt der Burgenländischen Landesregierung, Eisenstadt.